

Anna Topolska

Dary i nabytki Muzeum Warszawskiej Pragi

Almanach Muzealny 7, 398-403

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Opracowała Anna Topolska

DARY I NABYTKI

MUZEUM WARSZAWSKIEJ PRAGI

dział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy – Muzeum Warszawskiej Pragi, pozyskując nowe obiekty, koncentruje się w dużym stopniu na wyszukiwaniu pozycji wzbogacających zbiory ikonograficzne nie tylko o obrazy, rysunki czy fotografie posiadające walory artystyczne. Zainteresowanie pracowników oddziału budzą także te eksponaty, które dokumentują ciekawe wydarzenia bądź prezentują zabytki prawobrzeżnej Warszawy. Do tego rodzaju obiektów należą między innymi pocztówki czy ilustracje prasowe. Wśród pozyskanych w ostatnich dwóch latach szczególnie ciekawe właśnie ze względów ikonograficznych – choć nie tylko – są opisane poniżej nabytki:

POCZTÓWKI

Warszawa. Kościół św. Florjana

MP 896/ZI [il. 1]

Wydana w 1905 roku, nakład A. Wiszniewskiego w Warszawie. Poczтівka drukowana, czarno-biała, podpis kolorowy, karton; wymiary: 13,9 x 8,9 cm. Zakup w 2012 roku.

Poczтівka przedstawia fasadę kościoła św. Floriana z czasów tuż po wzniesieniu świątyni (budowa trwała od 1888 roku, jej zakończenie nastąpiło w roku 1904). Na pocztówce kościół widoczny jest od strony placu u wylotu ulic: Konstancyńskiej (obecnie Floriańskiej) i Namiestnikowskiej (obecnie Sierakowskiego) na ulicę Aleksandrowską (obecnie al. „Solidarności”). Fotografia umieszczona jest w wyłoczeniu i okolona szczelnie zapisanymi korespondencją marginesami; na odwrocie napisy w językach: rosyjskim, polskim i francuskim oraz znaczek i stempel korespondencyjny. Mimo iż kościół św. Floriana – uznany przez współczesnych za jeden z najpiękniejszych w Warszawie – jest bardzo częstym motywem występującym na zdjęciach i pocztówkach warszawskich, ten widok jest wczesny i dobrze pokazuje otoczenie tej okazałej budowli, dominującej niewątpliwie nad okolicą.

1. Kościół św. Floriana, pocztówka, 1905 rok

Warszawa-Praga. Ulice Konstancyńska i Aleksandryjska

MP 315/ZI. Wydana około 1918 roku, sygn.: A J.O.[strowski]. Pocztówka drukowana barwna, karton, wymiary: 8,9 x 13,8 cm. Zakup w 2010 roku. [Zob. il. XXIII]

Widok przedstawia większą część gwiaździstego placu, powstałego na przecięciu głównych arterii praskich, ulic: Aleksandrowskiej (na pocztówce nazwana Aleksandryjską), Konstancyńskiej, Namiestnikowskiej i Michałowskiej. W głębi widoczny dojazd do mostu Kierbedzia i panorama lewobrzeżnej Warszawy. Po lewej stronie są zabudowania Szpitala Praskiego, istniejącego w tym miejscu od 1866 roku (początkowo jako filia Szpitala Dzieciątka Jezus). Główne gmachy pochodzą z okresu rozbudowy Szpitala, około 1900 roku; szczególnie dobrze widoczna jest kaplica szpitalna. Pocztówka niezwykle cenna dla ikonografii prawobrzeżnej Warszawy – właśnie ze względu na opisany widok zabudowań szpitalnych i samego placu (widać nawet fragment budynku teatralnego po stronie Parku Praskiego); jest to niezwykle rzadkie ujęcie.

Warszawa. Park Praski

MP 891/ZI. Wydana około 1925 roku, sygn.: J.G., nr serii 85. Pocztówka drukowana, barwna, karton. Wymiary: 8,8 x 13,7 cm. Zakup w 2012 roku. [Zob. il. XXIV]

Widok od strony ulicy Zygmuntowskiej (aleja „Solidarności”) na budynek teatralny i bramę wejściową do Parku Praskiego. Park zajmujący tereny między nabrzeżem, ulicę Zygmuntowską i Jagiellońską powstawał od 1865 roku. Został udostępniony w 1871 roku jako park Aleksandrowski. Główna brama zmieniała swój wygląd, podobnie jak i jej otoczenie. W 1903 roku powstał budynek Teatru Praskiego, często z powodu charakteru repertuaru, a także publiczności, zwanego Ludowym. Od 1928 roku mieścił się w nim Dom Żołnierza, odbywały się tu koncerty, okolicznościowe uroczystości i przedstawienia (budynek spłonął we wrześniu 1939 roku).

Ogólny widok Warszawy

MP 895/ZI. Wydana około 1900 roku, nakład Stanisława Winiarskiego. Pocztówka drukowana, barwna, karton; wymiary 8,4 x 27,5 cm. Zakup w 2012 roku. [Zob. il. XXV]

Widok z kościoła św. Floriana na nadbrzeżne rejonny Pragi i lewobrzeżnej Warszawy (w głębi). Wyjątkowo ciekawa karta podwójna, która przekazuje nam widok panoramiczny, obejmujący obszar po obu stronach przyczółka mostu Kierbedzia: po prawej stronie ulicy Aleksandryjskiej bujna zieleń parku, po prawej stronie ginaące wśród drzew budynki szpitalne oraz zabudowa ulic: Michałowskiej, Panieńskiej i Blaszaney oraz tyły domów stojących wzdłuż ulicy Olszowej (obecnie inny przebieg tych ulic). Karta z obiegu (tekst w języku polskim), na odwrocie napisy po rosyjsku, niemiecku i francusku; stempel korespondencyjny z 1901 roku.

Warszawa-Grochów. Instytut Weterynaryjny

MP 892/ZI. Wydana 1905–1910, zdjęcie i wydawnictwo Karola Wojutyńskiego, nr serii 441. Pocztaówka drukowana, czarno-biała, karton; wymiary 8,8 x 13,6 cm. Zakup w 2012 roku. [il. 2]

Instytut Weterynaryjny – widok frontu, bramy głównej i fragmentu pawilonu zachodniego widziany poprzez ulicę Grochowską. Budynek ten był pierwszym gmachem o charakterze publicznym wybudowanym w tym rejonie miasta, prawie zupełnie wówczas niezabudowanym, ale usytuowanym w pobliżu wielkiego targowiska na bydło – co w pełni uzasadnia zlokalizowanie właśnie tu placówki naukowej takiej specjalności. Karta z napisami w językach: polskim, rosyjskim i francuskim.

2. Instytut Weterynaryjny na Grochowie, pocztówka, 1905–1910 rok

AKWARELE BRONISŁAWA KOPCZYŃSKIEGO

Drewniany dom na Pradze

MP 355. Bronisław Kopczyński, 1913 rok (?). Akwarela, papier; wymiary 38 x 57 cm. Zakup w 2012 roku. [Zob. il. XXVI]

Duży, narożny, drewniany dom z podcieniami, wysokim spadzistym dachem i mieszkalnym poddaszem. Podcienia szczelnie wypełnione kramami, wokół nich handlarze i przechodnie, na jezdni stojący wóz z towarem. Całość widoku utrzymana w zimowej szacie, dach i ulica pokryte śniegiem. Jest to przykład typowej jeszcze w początkach XX wieku w wielu rejonach Pragi zabudowy drewnianej. Podobne domy znajdowały się między innymi przy ulicy Targowej czy Olszowej (ta ostatnia lokalizacja wydaje się najbardziej prawdopodobna).

Stara bożnica na Pradze

MP 353. Bronisław Kopczyński, 1952 rok. Akwarela, papier, wymiary 58 x 75 cm. Zakup w 2012 roku. [Zob. il. XXVII]

Akwarela przedstawia niebywale urokliwą, o wspaniałej kolorystyce, na poły fantazyjną, wizję starej synagogi i jej otoczenia wraz z postaciami zbierających się wokół Żydów. Synagoga przy Szerokiej była niezwykle piękną, klasycystyczną budowlą, o rzadko spotykanym kształcie rotundy, zaprojektowaną przez Józefa Grzegorza

Lessla i wybudowaną w 1836 roku. Mimo iż – co zupełnie niespotykane w Warszawie – przetrwała okres II wojny światowej, została rozebrana prawdopodobnie w 1961 roku.

Karczma – dom Cichockiego

MP 354. Bronisław Kopczyński, 1949 rok. Akwarela, papier; wymiary 48 x 67 cm. Zakup w 2012 roku. [Zob. il. XXVIII]

Nostalgiczny widok na dawną karczmę, czyli znany powszechnie Bar Zdrój przy ulicy Targowej 22, utrzymany w nastrojowych barwach jesiennego, deszczowego popołudnia. Ta nieistniejąca obecnie (rozebrana około 1965 roku przy przebudowie ulicy Kijowskiej) neogotycka kamienica została wybudowana przez znanego architekta Adolfa Schucha dla majora Dominika Cichockiego; obrosła legendą i stała się ulubionym praskim motywem wielu malarzy i fotografów.

Literatura: Jacek Bochiński, *Stara Warszawa na akwarelach Bronisława Kopczyńskiego*, „Spotkania z Zabytkami”, 2013, nr 1–2, s. 56–58.

ILUSTRACJA PRASOWA

Pożar z dnia 18 czerwca r. b. na Pradze pod Warszawą

MP 443. Rysunek Franciszek Kostrzewski, 1868 rok. Rycina, papier; wymiary 16 x 23 cm (wycinek 20,7 x 24,7 cm). Zakup w 2012 roku. [Zob. il. XXIX]

Ilustracja zamieszczona w „Tygodniku Ilustrowanym” z 1868 roku, t. 1, nr 26, s. 306 jako uzupełnienie do notatki informacyjnej zamieszczonej w wiadomościach bieżących. Rysunek, będący podstawą do drzeworytu, został wykonany „z natury” przez Franciszka Kostrzewskiego. Dramatyzm tego wydarzenia, które miało ogromne reperkusje dla dziejów całej dzielnicy, oddaje krótki komentarz odredakcyjny: „...pożar wybuchł około południa, jak się zdaje z rozmyślnego podłożenia, a podniecany silnym wiatrem, obrócił w perzynę 29 domów po obu stronach ulicy Żąbkowskiej. Mimo nadludzkich prawie wysiłen straży ogniowej, których ofiarą nawet padło kilku ratujących, zaledwo przed wieczorem zdołano opanować żywioł rozszalały. Szkody zrządzone w nieruchomościach i ruchomościach wynoszą około 180,000 rubli, a około stu rodzin pozostało bez przytułku...”.

XXIII. Widok na plac u zbiegu ulic Aleksandrowskiej i Konstytucyjnej, 1918 rok

XXVI. Bronisław Kopczyński, *Drewniany dom na Pradze*, akwarela, 1913 rok

XXIV. Park Praski i budynek teatru, 1925 rok

XXV. Widok z wieży kościoła św. Floriana, pocztówka, ok. 1900 rok

XXVII. Bronisław Kopczyński, *Stara bożnica na Pradze*, akwarela, 1952 rok

XXVIII. Bronisław Kopczyński, *Karczma – dom Cichockiego*, akwarela, 1949 rok

XXIX. Franciszek Kostrzewski, *Pożar z dnia 18 czerwca r. b. na Pradze pod Warszawą*, rycina, 1868 rok